

ACC. N:R M. 11881

Kona Nilsson har numera ganska dåligt
minne, men den gångna tiden och
dus förhållanden minns hon mycket väl.
Honns son, som höt henne tvätta
samma sakar frut, säger sig mycket
väl känna igen dem, och har anger hennes
uppgifter tillförlitliga.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden.
jag var 9 år när jag kom ut och
hjälpa. jag var barngrutta för en
liten pojk i Öppmarna. När han skrek
så skrek jag. Det blev inte mycket tid
att gå i skolan för de fattiga. jag gick
ungefär 3 veckor om året. De som ville
gå fick gå. Det var de som inte ville
eller inte hade tid de slapp. Det var en
barnpling som hette Velinder, som jag gick
för. Det var det stora rummet hos honom i
huset på backen innan Öpparna sedan
flyttades skolan till Bjäsa - frams hus i
Glasbruket. jag gick aldrig i den riktiga
skolan mer i Kaffatry. Men jag minns
att den byggdes 1875. Den finte läraren
där hette Linder, men han var där bara
några år sedan kom Helin. Vi hade

stuntavla och griffel för det mesta, men
när vi blev äldre fick vi ha papper
och stålpena. Läraren hade en kottning.
Den tog minnaren bra. Jag fick visst-
ligen aldrig smaka den för jag var rädd
så men till att läsa, det illa jag
fick gå.

När jag blev större kom jag ut och
hjälpa på formställe. När jag var
på Killebrda behövde vi inte stiga
upp så tidigt, inte förrän vid halv
5-tiden i vanliga fall. Sedan skulle
vi vara färdiga med mjölkavudet
till det vanliga arbetet följande. Men när
vi skulle baka fick vi stiga upp vid
halv 3-tiden för brödet skulle vara
i ugnen tills det var dags att gå och
mjölka.

Till det många "ängarstam" hade kvinnorna
träsäpser. Därför höjte bruden på
marknaden men som kuld bultarna
göra påsepinna lomma på vinterboäl-
lar. Jag har varit med om att använda
hättugr. De gjordes av ast eller lind för
där fanns naturliga klykor och sedan
trändes de hårda. Men när jag var en 18-20
år bröjde de med järntugr och sedan
var det ingen som ville använda
hättugr längre för järntugrarna var så
lätta och bra. Till halmen hade vi
järskilda halmtugr med krokiga baggar.
För att vi skulle få upp mjöna (böarna)
på stängit hade vi en lång stake med
en uppstående pinne en bit från ma-
rändan som vi satte mjöna på och
så börde upp den. När vi skulle ta

upp bröt på stängit, använde vi "tjuren"
Vi ställde bräde på lut upp mot
gluggen till stängit och sen lå vi
en "by" [hög] med br på bräderna
och föde med tjuren. Tjuren var en
3-4 alnar lång stak med en träslå
i ena ändan. På träslån satt det sen
stora taggar både uppgåt och nedåt
så att bröt inte kunde komma
vägen- stans hästtjärnor fanns det inte
fjörän på 90-talet.

Som brukade och predja härupps ända till
1900. Det var mest tjuvarna som gjorde det.
Det drog sig på en "lycka" och då fick de
göra allt arbete som bonden skulle
släppa till hälften av potatisen och all
rågen och så fick han hälften av kördon.
På brösten för brfällningen fälde man

Högen. Det var mest björkskog. På Killebroda
kultade det vara 3 eller 4 träl. På vintern
brög man sedan upp vedar. Sedan satte
man eld på risst på vänen och på in-
hägnades "hyckan" med krogar eller
något sådant. Så satte man potatis första
året. Man gjorde en liten håla och la pota-
tis i och sen sågade man över jorden
så det blev en liten kulle. När man
sen skulle ta upp potatisen på hösten,
sådde man råg först så blev den mu-
stardad när man sågade upp pota-
tis. Det kunde bli tre skördar 2-3 år
sedan blev det till bete.

Till snodjningen använde vi bara backor
annars hade vi i min barndom träändar
och träharr raka. Harne såjdes nu nu
såg man harrades nu för den behövde inte

komma så djupt. Det var runt 1875, som
jag såg den första plögen.

På Killebråda hade dom 2 hästar och 2
star ända till de sista åren på 90-talet
när de sålde starna. Det var det vanligaste på
en middelstor gård att dom hade 2 hästar och
2 star. På slutet använde de rebas till starna
och så men de drog bättre med st.

Spångarna brukade dra btt om som som
skulle köra starna och som som skulle
köra hästarna. De ville helst köra starna, för
hästarna måste den fria som körd dom,
men starna stog i kastarna så dom
fridade några på samma gång som
korna. Oftast var det så att strodhästar
fick köra hästarna och tilldrängarna starna.
Oxarna var bättre än hästarna på
mossarna för de sjönk inte ner så

lätt, men det hände i alla fall att de satte
våde ragn och djur dämnar. Man fick
byta skor på ett "stt" [ofta] för de stod
sig inte så länge. Därför gick det alltid
ett par skor på tillräckligt dämnar som
fortfarande håller skohagen. På Killeboda
brukade de också följa upp skor och sälja
på Åhusstorgs marknad.

På Killeboda hade dom 20-30 får på 80-
talit. De hade en hund, som vaktade dom.
3 augusti fick vi bästa lör till dom. Det
var mest björk, ask och sälg. Det hade plan-
terats en hel massa askträd i ängarna och
längs med vägar. De var utsädda i mans-
höjd. Där fick barnen klättra upp på
stegar och bästa av lör med en lörbin
och sedan stod vi kring medan för
och band ihop det med björkveden till hävar

Man kunde ju inte trösta samma träd varje
år utan de fick växa till ett par tre år,
därför fick det ju vara så många
träd. När sedan järnen hade stått här
längre användes järnet till fabriks. Där fick
man ut i omkring kl. 3 på morgnen och
dra ut lite järrens in järnkätten till
bakut. Man lade också järrens till humlet
för att det skulle komma från marken.
När jag var på Killeboda ^(Söndal) hade den slutat
mala humna. De tröde till brann mest i
Vånga men i Öppnarna fanns också
brann. Jag tröde att unge "brannen" sa
till gamle "brannen", som var att vi kan
gärna jira nu den gamle brannen, men
du prövar den gamla: "Du kan gärna låta
den stå kvar och ha den till och mala lite
gröppring på". Den hade blivit så gott

som orduglig sedan de hade stibat
ut mossarna som låg framför.

Vårt tryckkontakt gick ut 1938. Först
skulle vi göra 33 kalladagsveckor och 25
himmelsdagsveckor, så skulle vi ha bett till
1 kr och bageri och så bränna till husbe-
hov.

När jag kom hit till Byrasteigan ⁽¹⁸⁸⁶⁾ såg
här minnsann inte lika-dant ut som
nu. Stugan och köket gick i ett. Det var
bara en bjälke i taket, som visade, att
det skulle föreställa två rum. Något inms-
tak fanns inte heller, utan det var rygg-
ås stuga. Det var öppna frys i köket. Sen
reparerade vi när gång på 90-talet och
satt in en skiljevägg. Så satte de in
ett innetak också. Först hade det bara
 varit loft för huset, där vi hade allt skräp.

De tapetserade sen på jämna bokräggarna,
men det kunde ju inte hålla.
I mitt hem en liten tapetserare, hade vi
inget annat lyst än bross. En man
hade jämt en grön och gränta stickrock
borta sticka i hållaren. Hållaren, som var av
jäm och såg ut som en klyka, var fäst
i en knuff, och så stod det över en balja,
där de utrunna stickorna fick ramlas
in. Det lyst inte mycket. Men jag minns
det bara från mitt hem, och jag kom
därifrån 1870.